

2006/17 Sayılı Başbakanlık Genelgesi Işığında Kadına Yönelik Şiddeti Önlemeye Yönelik Devletin Ödevi: Değişen Devlet Anlayışı mı?

GÜLRİZ UYGUR

Son kırk yıldır devletlerin kadına yönelik şiddeti önlemekle ilgili pozitif ödevi üzerinde durulmakta ve bunun hukuk kuralları aracılığıyla yaşama geçirilmesi söz konusu olmaktadır. Bu makalede, “değişen devlet anlayışı mı?” derken kadına yönelik şiddet ve özelde de eviçi şiddet karşısında devletin negatif veya nötr tutumundan pozitif tutumuna doğru değişmesinin yeni bir devlet anlayışına yol açıp açmadığı sorusu kastedilmektedir. Bu tür bir soruyu sormaya yol açan başlıca neden kadına yönelik şiddetle ilgili devletlerin, kadın hareketlerinin taleplerini dikkate almaları ve bu doğrultuda değişiklikler yapmaları ve sorumluluklarını yerine getirirken ilgililer, sivil toplum kuruluşlarıyla birlikte hareket etmeleri ve bir anlamda kadın bakış açısına yer veren gelişmelerin devlet politikalarında olmasıdır. Bu da “değişen devlet anlayışı mı?” sorusunu sormayı mümkün kılmaktadır. Makalede, değişen devlet tutumuna yer verirken literatürdeki tartışmalardan da kısaca söz edilecek ve ardından değişen tutumun örneği olarak Türkiye’deki 2006/17 sayılı Başbakanlık Genelgesi incelenerek, bu belgenin bir anlayış değişikliği bakımından önemi ortaya konmaya çalışılacaktır.

Kadına Yönelik Şiddete Karşı Devletin Pozitif Ödevi

Kadına yönelik şiddetle ilgili devletin negatif tutumunun pozitif bir ödevde doğru geçtiği bir dönemde yaşıyoruz. Bununla ilgili olarak dünyanın birçok ülkesinde neredeyse son kırk yıldır kadına yönelik şiddetin insan hakkı ihlali olarak kabul edilip, ardından devletlerin hukuklarına yansması ve özellikle de aile bireylerine yönelik şiddet bağlamında özel kanunların yapıldığı görülmektedir. Bu doğrultuda devletler kadına yönelik şiddeti önleme ödevlerine sahip olduklarını açıkça hukuk kuralları vasıtasıyla ilan etmektedirler. Ancak devletin kadına yönelik şiddet ve eviçi şiddeti önlemekten sorumlu olup buna ilişkin hukuk kuralları

çıkartması, beraberinde ikilikleri de getirmektedir.¹ Bu ikilikleri anlamak için devlet ve toplumsal cinsiyet ilişkisine ilişkin yaklaşımlara bakmak gerekmektedir.

Toplumsal Cinsiyet ve Devlet

Toplumsal cinsiyet ve devlet ilişkisine dair yaklaşımlar farklı gruplarda toplanabilir. Burada genel olarak günümüzdeki yaklaşımları da içeren üçlü sınıflandırmadan hareket edilecektir.

İlk yaklaşım çerçevesinde toplumsal cinsiyet menfaatleri ve devlet arasındaki ilişkiye dair devlet, kadınlar için baskıcı ve ataerkil olarak görülmektedir. Devlet, erkek egemenliğini yansıtmayı ve kurumsallaştırması anlamında ataerkil bir kurumdur. Erkekler iktidarı kontrol etmekte ve kendi çıkarlarına göre bu iktidarı kullanmaktadırlar. Bu yaklaşım çerçevesinde devlet politikaları, kadının bağımlılığını ve ikincil konumunu sürdüreceği şekilde oluşturulmaktadır.²

Esasen birçok feminist şiddete uğramayı ataerkilliğin sonucu ve erkeğin kadın üzerinde kontrolü olarak görmekte ve devleti de erkeğin kadına karşı şiddetini sürdürmesini sağlayan, destekleyen ve meşrulaştıran bir kurum olarak değerlendirmektedirler. Yani devlet, şiddeti önleyen bir kurum değil, aksine şiddetin yeniden üretilmesini sağlayan ve meşrulaştıran bir kurumdur. Devlete ilişkin bu anlayış çerçevesinde, dünyada 1960'larda söz konusu olan şiddete uğrayan kadın hareketini düşünmek mümkündür. Zira bu hareket, sadece kadına yönelik şiddete karşı değil, bir yandan da devlete karşı bir hareketti. Bu hareket devleti ve kurumlarını reddedip, onun yerine alternatif kurumlar kurma mücadelesini başlatmışlardır.³ Dolayısıyla devlete bu şekilde yaklaşan feministler, onun rolünün pozitif olabileceği düşüncesine şüpheyle yaklaşmaktadırlar. Bu yaklaşımdaki feministler, özellikle sosyalist ve radikaller, devletin asli niteliğinin patriarkal olduğunu belirtmektedirler.⁴

İkinci yaklaşım ise liberal yaklaşım olup, devleti toplumsal cinsiyet bakımından nötr olarak tanımlamaktadır. Liberal feminizm devleti kadınların eşit temsiline sağlanacağı nötr bir örgüt olarak görmekte, devletin kurumlarında eşit temsiline mümkün olacağını belirtmektedir. Liberal feministler, liberal teordideki devletin vatandaşlara karşı sorumluluğundan hareket etmektedirler. Bu-

1 Schneider, E.M. "Engaging with the State About Domestic Violence: Continuing Dilemmas and Gender Equality," *The George Town Journal of Gender and the Law*, 1999, s. 173.

2 Rhode, D.L. "Feminism and the State," *Harvard Law Review*, 1994, s. 1184.

3 Schneider, E.M., 1999, s. 175.

4 Chappell, L.A. *Gendering Government: Feminist Engagement with the State in Australia and Canada*, UBC Press, Vancouver, 2002, s. 5.

na göre devletin başlıca sorumluluğu, vatandaşlarına eşit şekilde muamele etmesi ve başkalarının özgürlüğüyle bağdaşacak şekilde onları kendi amaçlarını sürdürecektir şekilde serbest bırakması, yani özerk varlık olarak muamele etmesidir.⁵

Liberal feministlere yöneltilen en önemli eleştiri, kamusal-özel alan ayrımına dayanmaları ve toplumsal cinsiyet eşitliği üzerinde durmamalarıdır. Oysa ki özel alanın kamusal müdahaleden yoksun olduğu gerçek olmayıp, devlet neyin kamusal ve neyin özel alan olduğunu belirlemekte ve kamusal alanda yapılan seçimler de özel alanı etkilemektedir. Dolayısıyla bu ayrım bir yanıltmacedan başka bir şey değildir.⁶

Esasen kamusal alan ve özel alan ayrımı, toplumsal cinsiyeti anlamak için önemlidir. Geleneksel ayrı alanlar anlayışı, ailenin ve eviçi yaşamın alanı ile kamusal dünyanın alanını ayrı tutmuş ve özel alanı kadınlarla özdeş kılarken, kamusal alanı erkek alanı olarak belirlemiştir. Kamusal alanda cinsiyete dayalı kurullarla birlikte diğer kurumsal ve ideolojik sınırlamalar kadınların katılımını sınırlamıştır. Özel alanda hukuk olmamış ve aile işlerine karışmamıştır.⁷ Ancak bu görünürdeki ayrım, yukarıda da belirtildiği gibi, gerçekliğe uymamaktadır. Çünkü özel alan olsun kamusal alan olsun devletin müdahale etmediği hiçbir alan yoktur. Devlet aileyi tanımlamakta, kamusal alan ve özel alanı belirlemektedir. Burada hukuk, karışmamaktan ziyade seçici bir tavır içindedir. Bu seçici tavır da erkek egemenliğini korumakla ilgilidir.⁸

Bu tür tutumları özel alan ve kamusal alanın anlamlarının, değerli ve önemli olanın ne olduğuna ilişkin sosyal ve kültürel anlayışa göre belirlenmesiyle açıklamak mümkündür. Bu şekilde ortaya çıkan özel yaşam retoriği eşitsizlik ve bağımlılığı maskeleymektedir.⁹ Ailenin özel yaşama ait olarak tanımlanması da, devletin eviçi ilişkilere müdahale etmemesi anlamındadır. Oysa bu durum Margaret Schneider'ın belirttiği gibi, özel yaşamın karanlık ve şiddete dayalı yanının görülmemesine yol açmıştır. Devletin özel yaşama dokunmamasının anlamının ne olduğunu ortaya koymak gerekir. Sosyal-kültürel pratiklere göre anlaşılan özel yaşam, şiddete izin vermekte, cesaretlendirmekte ve şiddetin devam etmesine yol açmaktadır.¹⁰ Özel yaşam kavramı bu şekilde bir dilemma içermektedir. Evlilik-kocaya dayalı özel yaşam kavramı, kadının şiddet-

5 Rhode, D.L., s. 1186.

6 Rhode, D.L., s. 1187.

7 Schneider, E.M. "The Violence of Privacy," *Connecticut Law Review*, 1991, s. 976.

8 Schneider, E.M., 1991, s. 977.

9 Schneider, E.M., 1991, s. 978.

10 Schneider, 1991, s. 974.

te uğramasına yol açmakta ve kadının aile içindeki bağımlılığını devam ettirmektedir. Oysa daha pozitif özel yaşam kavramı, örneğin özerkliği, özgürlüğü, eşitliği, bedensel bütünlüğü içeren bir özel yaşam kavramı, kadınların şiddete uğramasını önleme bakımından oldukça önemlidir.¹¹

Ancak bu tür pozitif özel yaşam kavramının da toplumsal cinsiyet eşitliğini içerecek şekilde ortaya konması gerekir. Bu bağlamda liberal feministlerin nötr devlet kavramı da yetersiz kalmaktadır. Bu tür anlayış, devletin patriarkal yapısını görmemesi bakımından eksiklikler içermektedir.

Öte yandan patriarkiyi devletin varlığı için zorunlu görmek başka bir şey, onun değiştirilmesi gereken bir nitelik olarak görmek başka bir şeydir. Toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik devlet içindeki çabaları da ilk yaklaşım açıklayamamaktadır.¹²

Üçüncü yaklaşım ise toplumsal cinsiyet eşitliğinin devlet içinde sağlanabileceğini savunmaktadır. Devlet ve toplumsal cinsiyet menfaatleri arasındaki ilişkinin kurucu ve dinamik olduğu belirtilmektedir. Bu yaklaşım, “feministler devletle birlikte hareket etmeli mi etmemeli mi?” tartışmasını bir yana bırakmakta ve feminist taleplerin siyasi kurumları etkileyip etkilemediğine bakmaktadır. Siyasi kurumlar içinde feministlerin talep ettiği yapılar ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanıp sağlanamayacağı üzerinde dururlar. Buradaki temel husus, feministlerin siyasi kurumların stratejik seçimlerini etkileyip etkilemeyecekleridir.¹³ Bu şekilde feministler siyasi kurumları stratejik kararlar bakımından etkilemekle kalmayıp, aynı zamanda siyasi kurumların doğasını da değiştirebilirler. Birlikte çalışılmasıyla beraber devletin yetkili organları ve feministlerin kararları belirlemede etkileri birlikte söz konusu olacaktır. Diğer yandan hukuktaki soyut haklar ve ilkelerin, örneğin eşitlik gibi, anlamlarının belirlenmesinde de feminist hukuk teorisyenleri rol oynar.¹⁴

Böylece üçüncü yaklaşım, sadece aktivistlere dayalı veya sadece kurumlara dayalı hareket yerine onlar arasındaki ilişkiye dayalı hareket üzerinde durmaktadır. Feminist aktivistlerin devletten kaçmasının mümkün olmadığı ileri sürülmektedir. Zira devlete ihtiyaç vardır. Fiziksel güvenlik, eşit ücret, eviçi şiddet kuralları veya çocuk bakım merkezlerini yaygınlaştırmak için devlet kurumlarının olması zorunludur.¹⁵

11 agy. s. 975.

12 Chappel, s. 5.

13 agy. s. 3.

14 agy. s. 4.

15 agy. s. 4.

Toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamada devletle hareket etmenin liberal feminizmle daha çok bağdaştığı düşünülebilir. Ancak bu zorunlu olmayıp, radikalden sosyaliste bütün feministler yer almaktadır. Birlikte hareket etmek için feminist ideolojiyi terk etmeye gerek olmayıp, aksine feminist ideoloji problemleri belirlemek bakımından önem taşımaktadır. Devlette problemleri olan örgütlenme tarzını ve diğer hususları feministlerin tespit etmesi gerekmektedir. Bunun için de devlete ilişkin daha güçlü bir kurumsal incelemenin feministler tarafından yapılması gerektiği ileri sürülmektedir.¹⁶

Bu üç yaklaşım çerçevesinden hareket edildiğinde, kadınlara yönelik hak ihlallerinin doğrudan devletten geldiği veya devlet tarafından desteklendiği tarihsel gerçekliği karşısında, devlete karşı kuşkuyla yaklaşma düşüncesi haklılık payı taşımaktadır. Ancak devletin aktif bir şekilde kadına yönelik şiddete karşı yer almasıyla manzara değişmeye başlamıştır. Örneğin sığınma evleri devlete karşı alternatif çözüm olarak getirilirken, devletin sığınma evleri kurmasıyla sığınma evlerinin dayandığı temel değişmeye başlamıştır. Daha önce Catherine MacKinnon, devletin erkek olduğunu belirtmiştir. Diğer yandan feministler, devletin cinsiyetçi doğasının eşit haklar, özgürlük, eşitlik maskesi altında gizlediğini ileri sürmektedirler.¹⁷ Ancak devlet pozitif adımlar atmaya devam etmektedir. Devleti tamamen reddetmek ve devlete tamamen teslim olmak yaklaşımları arasında dikkatli olmak gerekir.¹⁸

Günümüzde şiddete uğrayan kadınlarla ilgili devletin geliştirdiği politikalar söz konusu olmakta, örneğin şikâyeteye bağlı olmadan yargılama, yakalama ve tutuklamaya ilişkin düzenlemeler yapmaktadır. Şiddete uğrayan kadının karşılaştığı gerçek problemlerin çözümüyle ilgili kadının şiddetten kurtulması için zorunlu olan sosyal ve ekonomik bağımsızlığını olanaklı kılan çocuk gözetimi, sığınma evi, işyeri şiddeti gibi konulara ilişkin kaynaklar oluşturmak devletlerin görevleridir.¹⁹ Esasen bu kaynaklar ve ayrıca fiziksel güvenlik için de en başta devlete ihtiyaç duyulmaktadır. Dolayısıyla devleti reddetmek gibi bir yaklaşım mümkün görünmemektedir.

Öte yandan devleti koşulsuz kabul etmek de kurumların toplumsal cinsiyetçi doğasını gözden kaçırmak veya olduğu gibi kabullenmek demektir. Yukarıda belirtilen üçüncü yaklaşım çerçevesinde ne tamamıyla devleti reddetmeden ne de koşulsuz olarak kabul etmeden devletin ilgili kurumlarıyla işbirliği yapılarak toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması mümkündür. Bunun için devletin

16 agy. s. 6.

17 Schneider, 1999, s. 175.

18 agy. 1999, s. 177.

19 agy. 1999, s. 178.

kadına karşı baskıcı olduğunu söyleyen genellemeci bir yaklaşım yerine, devletin yasama, yürütme, yargı, eğitim, sağlık, ordu ve polis gibi örgütleri içerdiği ve her birinin kadınla ilişkisinin farklılığı üzerinde durmak gerekir. Devleti asli olarak patriarkal görmek yerine, kültürel olarak erkek olan tek tek kurumlara bakmak ve devleti erkek iktidarının kurumsallaşması olarak görmek daha uygundur. Zira toplumsal cinsiyet normları farklı kurumlar içerisinde farklı şekillerde kendini gösterebilmektedir.²⁰

Devletin Kadına Yönelik Şiddete Karşı Pozitif Ödevinde Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Yer Verilmesinde Kadın Hareketlerinin Önemi

1970'lerde kadın hareketleri kadına yönelik şiddetle ilgili sığınma evleri oluşturmaya başlamışlardır. Devletin bu alana müdahalesi ise 1980'lerde söz konusu olmakta ve daha sonra da kadına karşı şiddetin önlenmesinin kamusal politika olarak kabul edildiği görülmektedir.²¹ Devletin bu tür politikayı kabul etmesinde kadın hareketlerinin etkisi söz konusudur. Bu bağlamda kadın hareketlerinin protestodan başlayıp bir politika oluşturulmasına yol açtığı belirtilebilir. Kadın hareketinin bu etkisi de bir yandan devlet feminizmi kavramının tartışılmasına neden olmuştur.

Devlet feminizmi 1987 yılında Helga Hernes tarafından kullanıldığında, Hernes'in amacı, devletlerin politika aracılığıyla feminist amaçları izlemeleri ve devlet içindeki aktörler ve kişilerin eylem ve işlemlerinin de bu devlet politikasını yansıtacak şekilde düzenlenmesiydi. Daha sonra ise devletin ilgili kurum ve kuruluşlarının kadınlara ilişkin politikayı yansıtacak şekilde oluşturulmasına ilişkin hareketler başlamıştır.²² Son kırk yıldır kadın hareketlerinin talepleri çerçevesinde devletler, ilgili kurumları oluşturmaya başlamışlardır. Devlet feminizmi de kadınların siyasi karar alma mekanizmalarında yer almaları ve politika sonuçlarını etkilemeleriyle ilgili olarak savunulmaya başlanmıştır.²³

Esasen kadına yönelik şiddete ilişkin devletin pozitif ödevine dair politika-nın oluşturulmasında kadın hareketlerinin taleplerinin dikkate alınması, problemin çözümü için zorunludur. Bu anlamda devletin de pozitif ödevini yerine getirebilmek için kadın hareketlerinde yer alanlarla ve feministlerle birlikte hareket etmesi gerekmektedir. Diğer bir ifadeyle, kadın hareketlerinin güven-

20 Chapple, s. 11.

21 G. Mazur, A., *Theorizing Feminist Policy*, Oxford, Oxford University Press, 2002, s. 157.

22 McBride, D. ve G. Mazur, A., (2010) *The Politics of State Feminism: Innovation in Comparative Research*, Temple University Press, s. 4.

23 agy. s. 2.

lik ve kaynaklara ihtiyaç duyması yanında, devlet de kadın hareketlerinde yer alanlara ihtiyaç duymaktadır.

Dünyadaki kadın hareketlerinin kadına karşı şiddetin önlenmesinde benzer taleplerde buldukları görülmektedir. Bunlar şu şekilde belirtilmektedir: Kadına karşı şiddetin özel alan konusu olmayıp ciddi suç olarak görülmesini sağlayan hukuk reformları; şiddete uğrayanlara yönelik hizmetlerin yönetimler tarafından sağlanması; kadına karşı şiddete ilişkin kamu farkındalığını sağlayan yönetici eylemleri ve işlemlerinin oluşturulması; polisler, hâkimler ve diğer yetkililerde duyarlılıkların sağlanmasıdır.²⁴

Bütün bunların oluşturulmasını sağlayacak şey ise kadına yönelik şiddetin toplumsal cinsiyet eşitsizliğiyle ilgisinin kurulmasıdır. Bu bağlamda yakın ilişki şiddeti, cinsel istismar ve tecavüz gibi suçların toplumsal cinsiyete dayandığını belirtmek, bunların kadınların eşitliğini, özerkliğini ve özgürlüğünü etkilediğini ortaya koymak gerekmektedir. Eviçi şiddet ve kadına yönelik şiddet sorunları üzerinde kamusal alanda konuşulsa da, genellikle bu konuşmalar sorunun kaynağı olan toplumsal cinsiyete bağlanmamaktadır. Burada problemler daha çok cezalandırma çerçevesinde tartışılmakta, ama örneğin refah gibi bir çerçevede tartışılmamaktadır.²⁵ Oysa bu noktada toplumsal cinsiyet ve ekonomik etki arasındaki ilişkinin gösterilmesi gerekir.

Diğer bir ifadeyle devletin pozitif ödevi çerçevesine toplumsal cinsiyet eşitliği yerleştirilmelidir. Şayet feministler devletle işbirliğinde olacaklarsa, şiddet ve toplumsal cinsiyet, toplumsal cinsiyetin ekonomik, evsizlik ve maddi sınırlamaları arasındaki ilişkileri hukuk reformuna yansıtmaları gerekmektedir. Bu bağlamda hukuk reformu için toplumsal cinsiyet eşitliğini devlet kabul etmelidir. Ancak devletin erkek yanı, örneğin yakın ilişkideki şiddetin toplumsal cinsiyet eşitsizliğiyle ilgili olduğunu reddedebilir.²⁶ Öte yandan bunu reddetmeyen, şiddet yanında toplumsal cinsiyete yer veren mahkeme kararları da vardır. Bu mahkeme kararlarını veren hâkimlerin, toplumsal cinsiyet farkındalığının olması yanında kadın örgütleriyle birlikte çalışmalarda bulunmaları şarttır. Bu bağlamda kadın hareketlerinin ve örgütlerinin devletle işbirliği içinde çalışmalarının belirgin bir toplumsal cinsiyet ağını yerleştirmede ve şiddete uğramış kadınla güç, kontrol, sözlü şiddet, işyeri, ev, refah ve çocuk bakımını birbirine bağlamada etkili olabileceği belirtilebilir.²⁷

24 Weldon, S.L. (2002) *Protest, Policy, and the Problem of Violence Against Women: A Cross-National Comparison*, Pittsburgh: Pittsburgh Press, s. 2.

25 Schneider, 1999, s. 179.

26 agy. s. 180.

27 Schneider, 1999, s. 184.

Türkiye’de Devletin Kadına Karşı Şiddeti Önleme Pozitif Ödevinin 2006/17 Sayılı Başbakanlık Genelgesi Işığında Değerlendirilmesi

Devletin Pozitif Ödevinin Hukuki Dayanakları

Türk hukukunda devlet politikası olarak kadına yönelik şiddete karşı özel mücadeleye başlanmasının tarihi oldukça yenidir. Özel mücadele derken de kadına yönelik şiddetle ilgili devlet politikasını gösteren kuralların çıkarılması ve kurumların kurulması kastedilmektedir. Diğer türlü, örneğin Anayasamızda yer alan insan haklarına dayalı devlet, adaletin gerekleri, sosyal devlet ve eşitlik ilkelerinden hareketle ülkemizde devletin kadına yönelik şiddeti önlemek bakımından pozitif ödevinin söz konusu olduğunu belirtmek mümkündür. Zira, kadına yönelik şiddet sadece şiddet olmayıp, insan hakları ihlali ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği sorunu ve bu bağlamda da bir ayrımcılık formudur. Ancak özellikle aile içi şiddet bağlamında, devletlerin negatif veya nötr tutumu ve kadına yönelik şiddetin de insan hakları ihlali olarak uzun süre görülmemesi, özel düzenlemelerle devletlerin kadına yönelik şiddet konusundaki ödevinin açıkça belirtilmesi ihtiyacını doğurmuştur.

Kadına yönelik şiddetle ilgili devletin pozitif ödevinin açıkça ortaya konmasında öncelikle uluslararası belgelerden söz etmek gerekmektedir. “Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi—Kadına Yönelik Şiddet” konusunda 1992 tarihli 19 no’lu tavsiye kararında kadına yönelik şiddetin bir ayrımcılık formu olduğunu belirttiği gibi, bu ayrımcılığı önlemekten devlet sorumlu tutulmaktadır. Devletin sorumluluğu sadece kendi eylem ve işlemlerinde kadına yönelik şiddet uygulamaması veya diğer ayrımcılık türlerinden birini yapmaması değil, aynı zamanda herhangi başka bir kişi, kuruluş veya teşebbüsün ayrımcılık yapmasını önlemesiyle ilgilidir. Kararın 9. maddesinde “genel uluslararası hukuk ve özel insan hakları sözleşmelerine göre Devletler, hak ihlallerini önlemede gerekli özeni göstermez ve şiddet eylemini soruşturup cezalandırmazlarsa, özel şahıslar tarafından işlenen eylemlerden ve bunlarla ilgili gerekli giderimi sağlamaktan da” sorumlu olacakları belirtilmektedir.

Kadına yönelik şiddetle ilgili düzenleme, 1993 yılındaki Birleşmiş Milletler Kadınlara Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılması Bildirgesi ve 1995 tarihli Pekin Bildirgesi ve Eylem Planı’nda da yer almaktadır. Pekin Bildirgesi’nde kadına yönelik şiddetin devletlerin ele alınması ve önem vermesi gereken bir konu olduğu belirtildikten sonra bununla ilgili olarak 123. maddede hükümetler ve diğer aktörlerin kadına yönelik şiddeti ele alırken, bütün politika ve programlara cinsiyete dayalı bir bakış açısını yerleştirerek faal ve görünür bir politika izlemeleri gerektiği belirtilmektedir. Bu şekilde kararlar alınmadan önce, bu kararların kadınları ve erkekleri nasıl etkileyeceğine ilişkin bir inceleme ya-

pılabilecektir. Pekin Bildirgesi'nde kadına yönelik şiddeti önlemekle ilgili stratejik hedefler belirtilmekte ve bunların başlıca yerine getirici organ olarak hükümetler belirtilmektedir. Hükümetlerin sadece kendi başlarına yerine getireceği görevler yanında, yerel yönetimler dahil hükümetler, toplumsal örgütler, hükümet dışı kuruluşlar, eğitim kurumları, kamu ve özel sektör kuruluşları ve medya tarafından yerine getirilecek görevlere de yer verilmektedir. Pekin+5 Birleşmiş Milletler Özel Oturumu'nda Pekin+5'in sonuçları yer almış ve Türkiye de bu oturumda devlet temsilcileri ve sivil toplum temsilcileriyle yer alarak devlet-sivil toplum temsilcileri işbirliğini sergilemiştir.

Avrupa Konseyi'nin (2002) 5 sayılı tavsiye kararının ekinde de kadına yönelik şiddetle ilgili devletlerin sorumluluğu 2. maddede açıkça belirtilmiştir:

Kadınların herhangi biri tarafından herhangi bir şiddete maruz bırakılmama hakkını teminat altına almak, devletlerin sorumluluğunda ve çıkarınadır ve milli politikalarında önceliğe sahiptir. Bu meyanda, devletler bu yükümlülükten kaçınmak için töre, gelenek ya da dini öne süremezler.

İkinci olarak devletlerin bu sorumluluğu yerine getirmede işbirliği yapacak kurum ve kuruluşlar da ve sorumlu bir devlet organı da 4. maddede belirtilmektedir:

Bu çerçevede, mümkün olan her durumda, ulusal düzeyde ve gerektiğinde bölgesel ve/veya yerel yetkililerle işbirliği içerisinde, sivil toplum örgütlerinin yanı sıra akademik ve diğer kurumlara danışarak, kadınlara karşı şiddetle mücadele için önlemler almakla ve yasal reformların ya da eylem alanında herhangi bir yeni müdahale biçiminin değerlendirmesi ve düzenli olarak izlenmesinden sorumlu bir resmi eşgüdüm kurumu ya da organı kurmak gerekecektir.

Avrupa Konseyi'nin bu kararı genel olarak kadına karşı şiddetle ilgili olarak mücadelede benimsenen önleme, koruma ve destekleme ile kovuşturma-cezalandırma ilkelerini içermektedir. Önlemeyle ilgili olarak genelde toplumsal cinsiyet farkındalığına ilişkin eğitimde yapılması gerekenler, koruma ve desteklemeyle ilgili şiddet uygulayanın durdurulması, şiddete uğrayana hukuki, sağlık hizmetlerinin verilip bilgilendirilmesi, polis dahil uygulayıcıların uygulayacağı şiddetten korunmalarına ilişkin hükümler yer almaktadır. Bunun dışında kovuşturmayla ilgili olarak da, şiddet uygulayanın cezalandırılmasına, savcılar tarafından kamu davası açılmasına ilişkin hükümler yer almaktadır.

Bu bağlamda uluslararası belgeler çerçevesinde devletin pozitif ödevinin engel olma-önleme, koruma-destekleme ve kovuşturma-cezalandırma ilkeleri oluşmaktadır. Bu üç şeyin bir arada olması gerekliliği ise kadına yönelik ve

aile içi şiddetle ilgili hukuki düzenlemelerin farklı bir şekilde düzenlenmesini gerektirmektedir. Bu nedenle de birçok ülkede özel düzenlemeler ve uzmanlık mahkemeleri oluşturulması bir çözüm yolu olarak benimsenmektedir.

Bu bağlamda kadına yönelik aile içi şiddetin, üç ilkenin gerektirdiklerine göre kapsamlı bir düzenleme gerektirdiği belirtilebilir. Bunlar da öncelikle toplumsal bilinci yükseltmek, kadına karşı ayrımcılığa karşı ve kadınların gerçek eşitliğini sağlayıcı araçlar geliştirme, eğitim, kadınların hukuki-sosyal-ekonomik bağımsızlıklarını güçlendirmeden başlayıp, risk faktör ve gruplarını belirleme, yardımını sağlayacak araçları geliştirmeleri de kapsayan özel hukuki düzenlemelere kadar uzanmaktadır.²⁸

11 Mayıs 2011'de İstanbul'da imzaya açılan ve Türkiye'nin de imzaladığı Kadına Karşı Şiddet ve Eviçi Şiddetle Mücadele Etme ve Önleme Hakkında Avrupa Konseyi Sözleşmesi bugün gelinen son noktayı temsil etmekte ve önleme, koruma-destekleme ve kovuşturmayla ilgili yapılacakları ayrıntılı bir şekilde içermektedir. Sözleşme kadına yönelik şiddetin bütün formlarını, ayrımcılığı ve eviçi şiddeti önlemeyi, şiddete uğrayanları yardım ve koruma için kapsayıcı bir çatı ve politikalar oluşturulmasını, maddi eşitliğin sağlanmasını, uluslararası alanda kadına yönelik şiddet ve eviçi şiddetin önlenmesi için işbirliği yapmayı, bu tür şiddetle ilgili çalışanları desteklemeyi ve sözleşmenin uygulanmasıyla ilgili olarak da izleme mekanizmasını kurmayı amaçlamaktadır. Sözleşme, kadına yönelik şiddetin ayrımcılık formu ve insan hakları ihlali olup, toplumsal cinsiyet eşitliğiyle ilgili olduğunu belirtmektedir. Sözleşmede geçen toplumsal cinsiyet şiddeti de, kadına yönelik şiddetin kadının kadın olduğu için uğradığı şiddet olma yönünü yine sözleşmenin tanımlamasıyla ortaya çıkarmaktadır.

Sözleşmede devletle ilgili ve devlet adına hareket eden bütün organ, makam ve kişilerin kadına yönelik şiddeti önlemekle ilgili pozitif ödeve sahip olduğu ve özen gösterme ilkesine (*due diligence*) uygun olarak şiddet eylemlerinin önlenmesi, araştırılması, cezalandırılması ve zararların giderilmesi gerektiği belirtilmektedir. Sözleşmede getirilen hükümlerle ilgili toplumsal cinsiyete duyarlı ve kadın erkek eşitliğini sağlayan ve kadını yetkilendiren politikaların oluşturulması gerektiği vurgulanmaktadır. Sözleşmede ayrıca devletlerin şiddetle mücadelede devlet dışındaki kuruluşlar ve sivil toplum örgütleriyle etkili bir şekilde işbirliği yapılacağını ve bu kuruluşların desteklenip, cesaretlendirileceği belirtilmektedir. Bunun dışında sözleşme, önleme-koruma/destekleme ve kovuşturma/cezalandırma ilkeleri çerçevesinde nelerin yapılması gerektiğini ayrıntılı bir şekilde belirtmektedir.

28 Logar, R. (2005) "The Austrian Model of Intervention in Cases of Domestic Violence," s. 2, <http://www.un.org/womenwatch/daw/egm/vaw-gp-2005/docs/experts/logar.dv.pdf> (12.05.2011).

Belirtilen bu uluslararası hukukla ilgili gelişmeler çerçevesinde kadına yönelik şiddetle mücadele bakımından devletin pozitif yükümlülüğünün şunları içermesi gerektiği belirtilebilir:

- a. Devlet, onun bütün kuruluşları ve onun adına hareket edenler kadına karşı şiddeti önlemekten sorumludur.
- b. Kadına yönelik şiddetle mücadele bakımından devletlerin oluşturacağı politikalar toplumsal cinsiyete duyarlı olup, toplumsal cinsiyet bakımından eşitliği sağlayıcı nitelikte olmalıdır.
- c. Bu politikalar önleme, koruma-destekleme ve kovuşturma-cezalandırma ilkeleri çerçevesinde hukuki düzenlemelere yansıtılmalıdır.
- d. Devletin bu sorumluluğun yerine getirilmesinde koordinasyon görevini yapacak bir organı veya makamı olmalıdır.
- e. Devletin bu sorumluluğu, devlete ait olmayan kuruluşlarla ve sivil toplum kuruluşlarıyla birlikte yerine getirmesi gerekmektedir.

Türkiye’de, uluslararası sözleşmeler dışında, kadına yönelik şiddeti önlemeye yönelik, eğitim programlarının oluşturulması, toplumsal bilinci yükseltme, politikalarda farkındalığı sağlama, kurumsal duyarlılığı artırma gibi önleme mekanizmalarını ve koruma ve desteklemeyle ilgili özel düzenlemeleri içeren başlıca hukuki belge ise 2006/17 sayılı Başbakanlık Genelgesi’dir.

2006/17 Sayılı Başbakanlık Genelgesi

Genelgenin Arka Planı: TBMM İnceleme Komisyonu Çalışması ve Raporu
TBMM’ye verilen Meclis Araştırması Önergeleriyle kadın ve çocuklara yönelik şiddet ve töre cinayetlerine dikkat çekilmiş ve bu cinayetlerin önlenmesi, kadın ve çocukların haklarının korunup insan hakları kavramının yerleştirilmesi için sorunun kaynağına inilmesi ve nedenlerinin araştırılması gerektiği, meclisin töre cinayetlerini sadece araştırmakla kalmayıp aynı zamanda meselenin çözümü konusunda devlete, millete, gönüllü kuruluşlara, toplum önderlerine ne gibi görevler düşeceğini ortaya koyması gerektiği belirtilmiştir. 29 Verilen önerge-lerde genellikle Kadına Karşı Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi’ne (CEDAW) dayanılmış ve devletin bu konuda yükümlülüğünü yerine getirmesi gerektiği belirtilmiştir. Önergelerin ardından TBMM’de konuyla ilgili Meclis Araştırması Komisyonunun kurulmasına karar verilmiş ve komisyon çalışmalarına 18.10.2005 tarihinde başlamıştır.

29 TBMM, 2006, Töre ve Namus Cinayetleri ile Kadınlara ve Çocuklara Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan TBMM Araştırma Komisyonu Raporu, TC Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, s. 17.

Komisyonun hazırladığı araştırma raporu üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde araştırmanın konusu, komisyonun kuruluşu, görev süresi ve araştırmada izlenen yöntem yer verilmektedir. İkinci bölümde töre ve namus cinayetleri ile kadın ve çocuklara yönelik şiddetle ilgili ulusal mevzuat yer almakta, ardından çocuğa yönelik şiddet, kadına yönelik şiddet, töre ve namus cinayetleri, medyada şiddet hakkında bilgi verilmekte ve ülkemizdeki kadın ve çocuğa yönelik şiddet konusunda çalışma yapan kurumlardan söz edilmektedir. Son bölümde ise bilgilerine başvuru alan kişilere ait tutanak özetlerine, komisyonun Ankara dışında yaptığı incelemelere ve sonuç kısmına yer verilmektedir. Raporda ekler arasında da çocuk, kadın, töre/namus cinayetlerine ilişkin çözüm önerilerinin yaşama geçirilmesinde koordineli çalışması gereken kurumlar yer almaktadır.

Meclis araştırmasıyla ilgili hukuki dayanakları İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, anayasadaki insan haklarına saygılı devlet, sosyal devlet ve eşitlik ilkelerine dayandırmak mümkündür. Önergeyi verenlerin ise doğrudan doğruya CEDAW'a dayandırdığı görülmektedir. Komisyonun hazırladığı raporda 1995 yılında Pekin'de kabul edilen Pekin Deklarasyonu'nu hiç çekince koymadan kabul edip, taahhütlerde bulunduğumuz belirtilmektedir. Kadına yönelik şiddetle ilgili devletin bulunduğu taahhütler arasında şunlar yer almaktadır:

—Aile içi şiddeti ve genel olarak kadına ve çocuklara yönelik şiddeti önlemek için kampanyalar, ana baba eğitimi programları düzenlenmesi,

—Sağlık görevlileri, öğretmenler, sosyal hizmet uzmanları, psikologlar, çocuk gelişimi uzmanları, polisler gibi meslek elemanlarının eğitim programlarında, kadın ve çocuklara karşı şiddet konusunun yer almasının sağlanması,

—Şiddete uğrayan kadınlar için başvurabilecekleri merkezlerin ve sığınma evlerinin sayısının artırılması, ücretsiz danışma, psikolojik ve yasal yardımın sağlanması.³⁰

Raporda da belirtildiği gibi 2000 yılına kadar devlet, taahhütlerini yerine getirme sözü vermişse de yerine getirmemiştir. Raporda 1998 yılında çıkarılan Ailenin Korunmasına Dair Kanun gibi olumlu yasal düzenlemeler olsa da bu yasal düzenlemelerin yeterli olmadığı, devletin şiddete karşı mücadelesini temel nedenlere kadar inen bir plan dahilinde toplumsal dönüşüm projesiyle yapması

30 *Töre ve Namus*, s. 95.

gerektiği belirtilmektedir. Bu planının da iki yanının olması ve bunların önleyici tedbirler ile koruma-destekleme yaklaşımını içermesi gerektiği ifade edilmiştir.³¹ Bu bağlamda komisyon raporunun kadına yönelik şiddeti önlemeyle ilgili üçüncü ilke olan kovuşturma-cezalandırmaya yer vermediği bir eksiklik olarak belirtilebilir.

Komisyon raporunun ikinci bölümünde yer alan kadına yönelik şiddet başlığı altında şiddetin tanımlanması söz konusu olup kadına yönelik şiddetle ilgili şu şekilde tanıma yer verilmektedir:

Cinsiyete dayanan, kadını inciten, ona ızdırap veren, fiziksel, cinsel, zihinsel hasarla sonuçlanan veya sonuçlanma olasılığı bulunan, kamusal alanda ya da özel yaşamında ona baskı uygulanması ve özgürlüklerinin keyfi olarak kısıtlanmasına neden olan her türlü davranıştır.³²

Şiddetle ilgili olarak, kadınların karşılaştıkları fiziksel, ekonomik, sözel cinsel ve psikolojik şiddet türlerinden de söz edilmiş ve bunların anlamı belirtilmiş, örneklerle açıklanmış ve uluslararası sözleşmelerin devletin etkin olmasıyla ilgili görevleri vurgulanmış ve bu sözleşmeler çerçevesinde kadına yönelik şiddetin insan hakları ihlali olduğu ortaya konmuştur. Dünyada ve Türkiye'deki kadına yönelik şiddetle ilgili duruma yer verildikten sonra, kadına yönelik şiddetin nedenleri ve sonuçları da belirtilmiştir. Kadına yönelik şiddet başlığı altındaki bu inceleme, çözüm önerilerine de yer vermektedir. Çözüm önerilerinde öncelikle koruyucu ve önleyici tedbirler yer almaktadır. Bu tedbirlere bakıldığında kadına yönelik şiddet konusunda farkındalık yaratmaya ilişkin tedbirlere (kadın hakları ve toplumsal cinsiyetle ilgili bilgilendirme faaliyetleri, yayınlar, yapılması filmler hazırlanması, Diyanet İşleri Başkanlığı gibi kurumların toplumu bilgilendirmek üzere faaliyetlerde bulunmaları gibi) ve kadının ekonomik anlamda eşitsizliğinin giderilmesine ilişkin tedbirlere (işe alınmada eşitliği sağlayıcı tedbirler, kadınların iş kurmak için kredi almalarını kolaylaştırıcı tedbirler, aktif olarak iş yaşamına katılmak için destek hizmetleri vb) yer verildiği görülmektedir. Bu tedbirlerle ilgili olarak başlıca görevli organın devlet olduğu belirtilmektedir:

Devlet, kadın ve erkek arasındaki ekonomik eşitsizliğin ortadan kaldırılması için gerekli tedbirleri almalıdır.³³

---

31 ay. s. 95.

32 agy. s. 90.

33 agy. s. 104.

Bir bütün olarak devleti sorumlu tutan bu ifade yanında devlet içindeki çeşitli kurum ve kuruluşları da, mülki idare amirlikleri gibi, yükümlü kılan ifadeler de söz konusudur. Ancak burada sadece devlet değil, aynı zamanda sivil toplum kuruluşlarına da yer verilmektedir. Örneğin kadına yönelik güçlendirici çalışmaların sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği halinde yapılacağı belirtilmektedir.³⁴

Devlet başlıca sorumlu kurum olup, mali kaynak sağlaması da gerekmektedir:

Devlet kadınlara yönelik her türlü şiddet eyleminin önlenmesini bir devlet politikası olarak kabul etmelidir. Bu alana yönelik bir bütçe oluşturularak, toplumsal cinsiyet rolleri açısından bütçelerin etki ve sonuçları görünür kılinarak, toplumsal cinsiyete dayalı bütçe analizleri yapılmalıdır.³⁵

Diğer yandan devletin oluşturacağı politika toplumsal cinsiyete duyarlı olmalıdır:

Toplumsal cinsiyete duyarlı politikaların devletin bütün ana plan ve programlarının içine entegre edilmesi, ilgili kurum ve kuruluşlar arasında işbirliğinin sağlanması, programların ve sonuçların izlenme ve değerlendirilmesi için gerekli mekanizmaların oluşturulması ve var olan mekanizmaların işler hale getirilmesi sağlanmalıdır.³⁶

Bu politikanın da diğer eşitliğe aykırı politikaları önlemesi gerekir:

Kadın erkek eşitliğine aykırı politikalar, yasal düzenlemeler ve uygulamalar kaldırılmalı, toplumda kadın ve erkek eşitliği sağlanıncaya kadar kadınlara pozitif ayrımcılık yapılması bir devlet politikası olarak kabul edilmelidir.³⁷

Bunun için öncelikle ilgili kuruluşlar nezdinde komisyonlar ve komiteler kurulması gerekmektedir. TBMM bünyesinde Kadın Erkek Eşitliği Komisyonu gibi. Bunun dışında yapılacakların bir plan dahilinde yapılması, bu planda toplumsal cinsiyet bakış açısının etkili olması gerektiği belirtilmektedir. Başlıca ilgili kuruluşlar da Kadından Sorumlu Devlet Bakanlığı ile Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'dür:

---

34 agy. s. 104.

35 agy. s. 105.

36 agy. s. 105.

37 agy. s. 105.

Kadınlardan Sorumlu Devlet Bakanlığı koordinasyonunda bütün kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteleri, sivil toplum kuruluşlarını, özel sektör ve yerel yönetimleri de kapsayacak '2006-2010 Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi Eylem Planı' hazırlanmalı ve uygulamaları takip edilmelidir.³⁸

Buradan anlaşılacağı gibi, eylem planı sadece devlet kurum ve kuruluşlarıyla ilgili olmayıp, sivil toplum kuruluşları ve diğer devlet dışındaki kuruluşları da kapsayacak nitelikte olacaktır:

Kadına yönelik şiddetin önlenmesinde çalışmalar yapmakta olan tüm kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, üniversitelerin kadın çalışması yapan araştırma merkezleri ve yerel yönetimler arasında koordinasyonun sağlanarak, 'ortak bir hizmet ağı modeli' oluşturulmalıdır.³⁹

Bu doğrultuda sivil toplum kuruluşlarının da hizmet modeli içerisinde yer alması sağlanmak istenmektedir. Ayrıca sivil toplum kuruluşlarına sadece plan ve onunla ilgili hizmet ağına değil, kanunların hazırlanması sürecinde de yer verilmek istenmektedir:

Yasa koyucuların, kadınları doğrudan ilgilendiren kanunların yapım sürecinde, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının yanı sıra, sivil toplum kuruluşlarının ve üniversitelerin kadın araştırma ve uygulama merkezlerinin de görüş ve önerileri alınmalıdır.⁴⁰

Devlet düzeyinde genel olarak görevler belirlendikten sonra kurumlar düzeyinde yapılması gerekenler, örneğin Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'nda (SHÇEK) yapılması gerekenler belirtilmektedir. Örneğin SHÇEK için bütçeden pay artırılması, kadın konuklarının standartlarının yükseltilmesi, hizmet sunacak personelin kadın bakış açısına sahip olması gerektiği ileri sürülmektedir. Diğer yandan bu tür hizmetleri yapan sivil toplum örgütlerinin mali bakımdan yerel yönetimler ve İl Özel İdareleri tarafından desteklenmesi gerektiği ortaya konmaktadır.⁴¹

Bunun dışında eğitim, sağlık ve hukuk olmak üzere başlıca üç alanda tedbirlerin ele alınması gerektiği belirtilmektedir. Eğitim alanı toplumsal cinsiyet

38 agy. s. 105.

39 agy. s. 105.

40 agy. s. 105.

41 agy. s. 106.

algısını değiştirecek şekilde toplumun bütün kesimlerinde olmalı ve özellikle sağlık görevlileri, yargı mensupları, kolluk kuvvetleri, öğretmenler, sosyal hizmet uzmanları, psikologlar, çocuk gelişim uzmanları ve diğer meslek gruplarının eğitim programlarından kadına yönelik şiddet konusuna yer verilmelidir. Sağlık alanında özellikle sağlık personelinin kadına yönelik şiddeti tanıyacak ve ne yapılması gerektiğini bilecek bilgiye sahip olması ve ayrıca bütün sağlık kuruluşlarında şiddet mağduru kadınlara yönelik özel birimler oluşturulması gerektiği ifade edilmektedir. Hukuk alanında Ailenin Korunmasına Dair Kanun'la ilgili problemlere ve mevcut yasalarda kadınların insan haklarını ihlal eden düzenlemelere yer verildiğine dikkat çekilmektedir.⁴² Kadınların siyasi yaşama katılmalarını sağlayan düzenlemeler Siyasi Partiler Kanunu'nda yapılmalıdır.

Komisyon Raporu'nda kadına yönelik şiddet konusunda üç düzeyli strateji belirtilmektedir. Bunlardan ilki devletle ilgilidir. Devlette kadına yönelik şiddete karşı sıfır tolerans olmalı, ana plan ve programlara cinsiyet eşitliği bakışı açısı yerleştirilmeli ve toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimi zorunlu hale getirilmelidir. İkinci düzey strateji toplum ve aileyle ilgili olup kültürün değişmesi, Diyanet İşleri Başkanlığı'nda kadının statüsünü yükseltme çalışmaları yapılması ve bunların medya ve eğitim sistemiyle desteklenmesi yer almaktadır. Birey düzeyinde ise kadının güçlendirilmesi, cinsiyet ayrımcılığının önlenmesi, şiddete uğrayan kadına koruma sağlanması ve yoksulluğun önlenmesi yer almaktadır.⁴³

Komisyon raporunda töre ve namus cinayetleri ayrı başlık altında incelenmekte, dünyada ve Türkiye'deki durum belirtilmekte, nedenleri ortaya konup çözüm önerileri ileri sürülmektedir. Çözüm önerilerinin, töre ve namus cinayetleri ataerkil toplum kültürüyle ilgili olduğundan dolayı toplumsal dönüşüm götüreceği şekilde yapılması gerektiği ileri sürülmektedir. Bu da daha çok toplumsal farkındalığı sağlayacak eğitim ve bilgilendirme çalışmalarıyla mümkün olacaktır.⁴⁴ Kurumsal hizmet olarak devletin "yasalardan ve uluslararası sözleşmelerden doğan yükümlülükleri doğrultusunda gerekli düzenlemeleri yapması, yasalardaki anlayış değişikliğinin uygulamaya yansıtılabilmesi için gerekli mesleki eğitim çalışmalarının yapılması ve yasaların sıfır toleransla uygulanması sağlanmalıdır."⁴⁵ Bunun dışında ileri sürülen görüşlerden biri "töre/namus cinayetlerini önlenmesine yönelik olarak yerel düzeyde Valilik, Emniyet, Jandarma, Belediye, Müftülük, Üniversite, sivil toplum kuruluşlarının temsil-

42 agy. s. 107.

43 agy. s. 108.

44 agy. s. 132.

45 agy. s. 133.

cilerinin katılımıyla komiteler oluşturulmalı” Şeklinde-dir.⁴⁶ Ayrıca derhal müdahale için Alo Şiddet hattının kurulması, töre cinayetlerini önlemeye yönelik araştırmalar yapılması, filmler hazırlanması ve ulusal eylem planı oluşturulması önerilen tedbirler arasındadır. Bunun dışında eğitimle farkındalık kazandırma, yasal düzenlemelerdeki eksikliklerin giderilmesi, sığınma evinde kalanlara aynı ve nakdi yardım sağlanması, TBMM’de kadın erkek eşitliği komisyonu kurulması ve çerçeve eşitlik yasasının çıkarılması, siyasal partiler yasasında kadınların siyasete katılımını destekleyen hükümlere yer verilmesi, önerilen diğer tedbirlerdir.⁴⁷

Komisyon raporunda medyada şiddete de yer verilmektedir. Medyaya yönelik öneriler arasında öncelikle cinsiyet ayrımcılığı, çocuk istismarı ve şiddet içerikli yayınlara verilen müeyyidelerin etkili olmaktan uzak olduğu ve bunların yeniden düzenlenmeleri gerektiği, medyanının cinsiyet eşitliğini sağlama yönünde ve farkındalık yaratmayla ilgili programlar hazırlaması ve sivil toplum kuruluşlarının medya izleme grupları oluşturması gibi öneriler yer almaktadır.⁴⁸

Komisyon raporunun değerlendirme ve sonuç kısmında toplumsal şiddetin önlenmesi amacını taşıyan komisyonun, ilgili kurum ve kuruluşlar, akademisyenler, sivil toplum kuruluşları, ulusal televizyon yöneticileri, Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu ve UNICEF’in görüş ve öneriyle birlikte çeşitli illerde yaptığı incelemeler sonucu rapor hazırladığı belirtilmektedir. Raporda 19. yüzyıldan itibaren kadınların yasal kazanımları olduğu ve kadına yönelik ayrımcı bir devlet politikasının geçmişten günümüze uygulanmadığı belirtilmektedir. Ancak toplumsal zihniyet dönüşümü sağlanamadığı için kadınların yasalarla sağlanan hakları kullanamadıkları belirtilmektedir.⁴⁹ Ayrıca raporda anayasanın 10. maddesinde yer alan eşitlik ilkesinin pozitif ayrımcılığı içerecek şekilde yorumlanmasını ve bu şekilde yorumlamayı CEDAW’ın da desteklediğini içermektedir. Mevcut yasal düzenlemeler caydırıcı ve koruyucu özellikleri bulunduğu, kamu kurum ve kuruluş çalışmalarıyla ve sivil toplumların çalışmalarıyla toplumda zihinsel dönüşüm yaratılacağı ileri sürülmektedir. Bununla ilgili olarak raporun sonunda koordineli çalışması gereken kurumlar da belirtilmiştir.⁵⁰

2. Başbakanlık 2006/17 Sayılı “Çocuk ve Kadınlara Yönelik Şiddet Hareketleriyle

---

46 agy. s. 133.

47 agy. s. 133-4.

48 agy. s. 146.

49 agy. s. 222-3.

50 agy. s. 225.

Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi İçin Alınacak Tedbirler” Başlıklı Genelgesi

Genelgenin Anlamı ve Tanıtımı

2006/17 sayılı genelge, kadına yönelik şiddete karşı devletin sorumluluğunu hükümet politikasıyla açıkça ilan ettiği ilk genelge olması bakımından önem taşımaktadır. Bu genelge, aşağıda da belirtildiği gibi, Meclis Araştırma Komisyonu'nun oluşturduğu rapor çerçevesindeki önerilere göre hazırlanmıştır.

Kadın ve çocuklara yönelik şiddet insanlığın gündemindeki yerini korumaktadır. Bu tür şiddetin en acımasız biçimi kamuoyunda ‘töre cinayeti’ olarak tanımlanan kadına yönelik öldürme olaylarıdır. Kadın ve çocuklara yönelik şiddetin ülkemizde de devam ediyor olması yeni ve acil önlemlerin alınmasını gerekli kılmaktadır. Ekonomik kalkınma ve gelişme ile birlikte eğitim ve kültür düzeyinin yükselmesiyle giderek ortadan kalkacak olan bu sorunların çözümü için kamu kurum ve kuruluşları ile birlikte sivil toplum örgütleri ve vatandaşlarımıza büyük görev ve sorumluluklar düşmektedir.

Nitekim Türkiye Büyük Millet Meclisi de sosyal bir yara olan bu olguyla ilgilenme ihtiyacı hissetmiş, 28.6.2005 tarihli ve 853 sayılı kararıyla bir araştırma komisyonu teşkil etmiştir. Bu komisyon, çalışmalarını tamamlayarak kadın ve çocuklara yönelik şiddetin sebepleri ile alınabilecek önlemleri belirleyen kapsamlı bir rapor hazırlamıştır.

Mezkûr komisyon çalışmaları sonucunda hazırlanan ve hükümetimizce de benimsenen bu konuda alınacak önlemlere ilişkin öneriler ve bundan sorumlu kuruluşlar ekli listelerde belirtilmiştir. Bu önerilerle ilgili olarak başlatılacak çalışmalarda koordinasyon görevi çocuğa yönelik şiddet konusunda Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, kadına yönelik şiddet ve töre/namus cinayetleri konusunda ise Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından yerine getirilecektir.

Sorumlu kuruluşların ve bu kuruluşlarla işbirliği içerisinde hareket etmesi gereken kurumların ayrı ayrı belirtildiği önlemlere ilişkin çalışmalar, koordinatör olarak belirlenen Genel Müdürlüklerle işbirliği içerisinde derhal başlatılacaktır. Sorumlu kurumlar tarafından görev alanına giren konularda hazırlanacak ayrıntılı faaliyet raporlar üçer aylık dönemlerle ilgili koordinatör

kuruma gönderilecektir.

Buradan hareketle şu hususlar belirtilebilir:

- 1) Devlet kadına yönelik şiddet konusunda acil önlem alınması gerektiğini kabul etmektedir.
- 2) Bu görevi yerine getirmekten devletin kamu kurum ve kuruluşlarıyla birlikte, sivil toplum örgütleri ve vatandaşlar sorumlu tutulmaktadır.
- 3) Koordinasyonu sağlayacak devlet kurumu olarak Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü yer almaktadır.
- 4) Kadına yönelik şiddetin önlenmesinin ekonomik güçlendirme, eğitim ve kültür düzeyi bakımından gelişme ile olacağı belirtilmektedir.

Başbakanlık Genelgesi giriş kısmının ardından dört kısımdan oluşmaktadır. Bunlardan ilki çocuklara yönelik şiddetle, ikincisi kadınlara yönelik şiddetle ve üçüncüsü de töre ve namus cinayetlerine ilişkindir. Belgede bu üç kısma göre benzer nitelikte adlandırma yapılmaktadır. Buna göre kadına yönelik şiddetle ilgili adlandırma “Kadına Yönelik Şiddet Önerilerinin Yaşama Geçirilmesinde Koordineli Çalışması Gereken Kurumlar” şeklindedir. Bu üç kısma göre adlandırmada, kadına yönelik şiddetle ilgili kısmın ve çocuğa yönelik şiddetle ilgili kısmın birbirinden ayrı şekilde belirtilmesi yerindedir. Zira bu iki şiddet türü farklı olup, farklı önlemler alınmasını gerektirir. Genelgede bu iki şiddet türünden sorumlu olan kurumların da ayrı olarak belirtilmesi bu bağlamda yerindedir. Diğer yandan töre ve namus cinayetlerine yönelik ayrı kısım oluşturulması, bütün töre cinayetlerinin önemi nedeniyle haklı görülebilir. Öte yandan bütün töre de kadınla ilgili değildir. Ayrıca genelgede dördüncü bir başlığa yer verilmekte ve bu da “Medya ve Şiddet Konusundaki Çözüm Önerilerinin Yaşama Geçirilmesinde Koordineli Çalışması Gereken Kurumlar” başlığını taşımaktadır. Dördüncü bir başlık olarak bu tür bir başlığa yer verilmesinin nedenini ortaya koymak zor görünmektedir. Zira bu konu da kadına ve çocuğa yönelik şiddete engel olma ve korumayla ilgilidir. Dolayısıyla koruyucu ve önleyici tedbirler arasında medyaya yer vermek mümkündür. Aksi ise medya ve şiddetin ayrı bir konu başlığı şeklinde adlandırılmasına yol açıcı niteliktedir. Oysa genelgede medya ve şiddete yer verilmesinin amacının bu olmaması gerekir.⁵¹

Diğer yandan başlıklardaki başka bir problem, içeriği yansıtmasıyla ilgilidir. Örneğin “Kadına Yönelik Şiddet Konusundaki Çözüm Önerilerinin Yaşama Geçirilmesinde Koordineli Çalışması Gereken Kurumlar” başlığı kurumları ön plaa çıkarmaktadır. Oysa bu başlık altında sadece kurumlar belirtilme-

51 Burada medyada şiddete ilişkin nelerin yapılması gerektiği, ilgili konu başlıkları altında verilecektir.

mekte, öneriler de yer almaktadır. Bu nedenle başlığın örneğin “Kadına Yönelik Şiddet Önerileri ve Bunların Yaşama Geçirilmesinde Koordineli Çalışması Gereken Kurumlar” şeklinde olması daha uygun olabilir.

Genelgede her bir kısma ilişkin başlıklar altında, Öneriler, Sorumlu Kurum ve İşbirliği Yapılacak Kurum şeklinde yan yana yazılmış üç alt başlık bulunmaktadır. Bu başlığın hemen altında da Koruyucu ve Önleyici Tedbirler şeklinde ikinci bir alt başlığa yer verilmektedir. Diğer ikinci başlık türleri olarak ise sırasıyla Hizmet Kurumları, Eğitim, Sağlık ve Hukuk söz konusu olmaktadır. Bu tür yapılandırmada genelgenin önce önerileri yazıp hemen karşısından bundan sorumlu olan kurumu ve hemen yanında da işbirliği yapacağı kurumu bir sıra dahilinde belirttiği görülmektedir. Burada öncelikle plana ilişkin eleştiri yapılabilir. Bilindiği gibi kadına yönelik şiddetle ilgili yapılacak olanlar engel olma, koruma ve kovuşturma/cezalandırma olarak üç başlık altında toplanmaktadır. Buna göre konu başlıkları altında inceleme yapılması sınıflandırma yanında konuların birbiriyle ilişkisi bakımından tutarlılığı sağlamak bakımından da önem taşımaktadır. Bu haliyle genelgede yapılan konu başlıkları problemlidir. Ayrıca “Eğitim, Sağlık ve Hukuk” başlıklarının açılması da problemlidir. Bu konularda yapılacaklar, ya engel olma veya koruma-destekleme ya da yargılamayla ilgili olacaktır. Diğer yandan genelgede bu tür “Eğitim, Sağlık ve Hukuk” olarak yapılan sınıflandırmanın, konulara göre yapılacakları göstermesi bakımından önem taşıdığı belirtilebilir. Ancak genelge kendi sınıflandırmasına da bağlı kalmadığı için bu tür iddia fazla geçerli görünmemektedir. Örneğin koruyucu ve önleyici tedbirler adı altında belirtilenlerin bir kısmı hukukla ilgilidir. Bunların aslında böyle olması da kaçınılmazdır. Zira koruyucu ve önleyici tedbirlerin neredeyse büyük kısmını eğitim, sağlık ve hukuk oluşturmaktadır. Bu anlamda konu bakımından böyle sınıflandırma yapmak oldukça problemlidir. Diğer yandan koruyucu ve önleyici tedbirlere girmediği düşünülen tedbirler varsa da, bunlar ek tedbirler olarak belirtilebilir. Ayrıca Genelge incelendiğinde bu tür tedbirlerin olmadığı da görülmektedir. Bunun dışında Hizmet Kurumları başlığı da problemlidir. Bu başlık altında kadına yönelik şiddete karşı mücadelede oluşturulması gereken kurumlara yer verileceği düşüncesinden hareket edilmiş olabilir. Nitekim genelgede bu başlık altında TBMM’de Kadın Erkek Eşitliği Komisyonu oluşturulmalı, denmektedir. Ancak bundan sonra devlet politikası olarak belirtilebilecek birçok şey bu başlık altında yer almaktadır.

Genelgede Yer Alan Engel Olma ve Koruma/Destekleme Önerileri

Burada kadına yönelik şiddete engel olma, koruma ve desteklemeyle ilgili olarak genelgenin ilgili bölümü sınıflandırılmaya çalışılacaktır. İlk olarak engel olmayla ilgili olarak yapılacaklar belirtilecektir. Engel olmayla ilgili olarak yapı-

lacaklar da ikiye ayrılarak belirtilecektir. Bunlardan ilki daha fazla genellik taşıyan engel olma önerilerine ilişkin, ikincisi daha somut olanlara ilişkindir.

Genelgede kadına yönelik şiddete karşı engel olmayla ilgili devletin pozitif yükümlülüğüne ilişkin ifadeler açıkça yer almaktadır. Bu yükümlülüğün konusu çerçevesinde devletin başlıca genel olarak yapacakları şeyler şu başlıklar altında toplanabilir:

- a. Devlet, kadın ve erkek arasındaki ekonomik eşitsizliğin ortadan kaldırılması için gerekli tedbirleri almalıdır.
- b. Kadın erkek eşitliğine aykırı politikalar, yasal düzenlemeler ve uygulamalar kaldırılmalı, toplumda kadın ve erkek eşitliği sağlanıncaya kadar, kadınlara pozitif ayrımcılık yapılması bir devlet politikası olarak kabul edilmelidir.
- c. Devlet kadınlara yönelik her türlü şiddet eyleminin önlenmesini bir devlet politikası olarak kabul etmelidir. Bu alana yönelik bir bütçe oluşturularak, toplumsal cinsiyet rolleri açısından bütçelerin etki ve sonuçları görünür kılarak, toplumsal cinsiyete dayalı bütçe analizleri yapılmalıdır.
- d. Kadına yönelik şiddete karşı alınacak önlemler bir ulusal plan çerçevesinde yasal, kurumsal, eğitsel ve kültürel alanlara yönelik, kapsamlı olarak belirlenmelidir. Bu plan hazırlanırken toplumsal cinsiyet bakış açısına sahip bir plan olması sağlanmalıdır.
- e. Hak arama sürecindeki yasal prosedür mağdurlar lehine basitleştirilmeli, sağlıkla ilgili kayıtlar başta olmak üzere gerekli belge ve kayıtların ücretsiz hazırlanması sağlanmalıdır. Bu sürecin her aşaması kadının özel hayatına saygılı, kadını koruyucu olmalıdır.
- f. Kadına yönelik şiddet konusunda zararlı gelenek ve göreneklerin tespit edilerek buna yönelik tutum ve davranış biçimlerini değiştirmelerini sağlayıcı eğitim programları hazırlanmalıdır. Kadına yönelik aile içi şiddetin önlenmesine yönelik olarak başta erkekler olmak üzere ailenin tüm bireylerinin eğitilmesi ve özellikle öfkenin kontrolü ve kişiler arasında sağlıklı iletişim becerileri konusunda yaygın eğitim programlarının hazırlanmasında devletin gerekli çalışmaları yapması gerekmektedir.
- g. Tüm sağlık kuruluşlarında şiddet mağduru kadınlara yönelik özel birimlerin oluşturulması zorunlu hale getirilmelidir. Bu birimlerde hekim ve hemşire gibi sağlık çalışanlarının yanı sıra kadına yönelik şiddet konusuna duyarlı sosyal hizmet uzmanı ve psikologların çalışması sağlanmalıdır. Bu birimde çalışanların kadına yönelik şiddeti tanıma, ve şiddet gören kadına yönelik hizmet veren mekanizmaları harekete geçirebilmek için gerekli bildirim yapımları sağlanmalıdır.
- h. Çerçeve Eşitlik Yasası'nın ivedilikle çıkarılması gerekmektedir.
- i. Anayasamızın "Kanun Önünde Eşitlik" başlıklı 10. maddesine göre "Herkes dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve

benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. ‘Devlet, bu eşitliğin yaşama geçirilmesini sağlamakla yükümlüdür’” hükmünün gereği olarak devlet bu amir hükmü hayata geçirecek başta yasal düzenlemeler olmak üzere gerekli her türlü tedbiri almalıdır.

- j. Kadına yönelik şiddet konusunda ulusal bir veri tabanı bulunmamaktadır. Mevcut veriler de sağlıklı ve yeterli değildir. Bu nedenle bu konularla ilgili Bakanlıkların sağlıklı veri oluşturabilmeleri için toplanacak verilere yönelik standart soru formları hazırlanmalı ve sonuçları tek elde (Türkiye İstatistik Kurumu) toplanarak ulusal veri tabanı oluşturulmalıdır.
- k. Kadına yönelik şiddetin neden ve sonuçları ile toplumsal maliyetinin araştırılması ve şiddetin önlenmesine ilişkin projelerin üretilmesi ve gerçekleştirilmesi yönünde ilgili kuruluşlara destek verilmelidir.
- l. Siyasi Partiler Yasası’nda kadınların siyasete katılımını destekleyen düzenlemeler yapılmalıdır.
- m. Ülkemizde mevcut medya hukukunun öncelikle 3986 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınlarına İlişkin Kanunun ile bu kanuna uygun olarak çıkarılan yönetmeliklerin teknolojik gelişmelere uygun olarak güncelleştirilmesi “cinsiyet ayrımcılığı”, “çocuk istismarı” ve “şiddet” içerikli yayınlara uygulanan müeyyidelerin caydırıcılıktan uzak kaldığı göz önünde bulundurularak yaptırım gücünün artırılmasına ve güncelliklerini yitirmeden uygulanabilmelerine yönelik düzenlemelerin yapılmalı, uygulanabilir bir mevzuat yaratılmalıdır.
- n. Yayın planlamasında, yayın genel akışı içinde, yayın içeriğinde, çocuk istismarı ile cinsiyet ayırımı, şiddet, pornografi, kadını küçültücü, incitici ve önyargılı yayınların yapılmaması için yayın kanallarının kendi “ETİK” değerlerini yerleştirmeleri ve yayın kimliğini öne çıkarmaları sağlanmalıdır.
- o. Tüm yayın kanallarında, yayın içeriği ve planlamasında; evde ve çalışan kadına yönelik hedef kitlesi belirlenen, kadının toplumsal dönüşümünü sağlayacak, bilgilendirici programların öne çıkarılarak çok sayıda izleyiciye, kadına ulaşması için izlenebilirliği yüksek zaman dilimi belirlenmeli, uygulanmalıdır.
- p. Ülkemizde medyada karar mekanizmalarında cinsiyetçilik ortadan kaldırılmalı ve eşitlik sağlanmalıdır,

Engel olmayla ilgili daha belirli olarak yapılacaklar ise şu şekilde belirtilebilir:

- a. İşe alınmada eşitliği sağlayıcı önlemler alınmalı, işyerinde cinsiyete dayalı ayrımcılığın olmaması için işverenlerin ve yöneticilerin gerekirse pozitif ayrımcılık yapmaları gerekmektedir.
- b. Kadınların istihdam olanakları ve iş kurmak için gereksinim duydukları

- kredi almalarını kolaylaştıracak düzenlemeler yapılmalıdır.
- c. 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanu'nun tanıtımı yönünde çok yönlü çalışmalar yapılmalıdır.
  - d. Evlilik öncesi çiftlerin yardım almaları konusunda "Evlilik ve Evlilik Danışmanlığı" hizmetlerinin kurumsallaşması ve yaygınlaştırılması gerekmektedir.
  - e. Kadın erkek eşitliğini önemseyen, kadın haklarının gelişmesi konusunda destek veren erkek gruplarının sayısının artırılması konusunda gerekli önlemler alınmalıdır.
  - f. Eğitimini yarıda bırakmış kadınların eğitimlerini tamamlayabilmeleri ve aktif olarak iş yaşamına katılmaları için ihtiyaç duydukları destek hizmetleri (yuva, kreş, gündüz bakımevi gibi) sağlanmalıdır.
  - g. Aile Mahkemeleri ve Çocuk Mahkemeleri'nde görev yapacak yargı mensuplarının, pedagogların, sosyal hizmet uzmanlarının, psikologların toplumsal cinsiyet bakış açısı eğitimi alması ve 4787 sayılı Aile Mahkemelelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanunu uyarınca bu mahkemelerde görev alacak pedagogların, sosyal hizmet uzmanlarının, psikologların kadrolarına atanmaları en kısa sürede yapılmalıdır.
  - h. Belediyelerin ve Milli Eğitim Bakanlığı'nın Halk Eğitim Merkezleri ile SHÇEK'in Toplum Merkezleri'nde kadın çalışmaları yapılmalıdır. Sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği sağlanarak söz konusu merkezlerde okur yazarlık, kadının insan hakları, toplumsal cinsiyet rolleri, özgüven gibi kadına yönelik güçlendirici çalışmalar yapılmalıdır.
  - i. Kadına yönelik şiddetle ilgili spot filmler üretilmeli, ulusal, bölgesel ve yerel medyada ulusal bir kampanya çerçevesinde gösterilmesi sağlanmalıdır.
  - j. Kadına yönelik şiddetin önlenmesine ilişkin mülki idare amirlikleri ve yerel yönetimlerce broşürler hazırlanmalı, hazırlanacak bu broşürlerin, halka açık alanlarda ve kamu hizmet birimlerinde dağıtımını sağlanmalıdır.
  - k. Diyanet İşleri Başkanlığı, kadına yönelik şiddetin önlenmesi konusunda; toplumu bilinçlendirmek üzere hutbe ve vaazlar vermeli, yazılı ve görsel yayınlar yapmalı ve çeşitli etkinlikler düzenlemelidir.
  - l. Bütün kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşlarında kadına yönelik şiddet konusunda duyarlılığı ve sorumluluğu artırıcı bir kampanya düzenlenmeli bu alanda yapılmış olumlu girişimlerin duyurulması sağlanmalıdır.
  - m. Kent planlamasında, sokak ve parkların iyi aydınlatılması ve kadınların acil telefon hatlarına kolay ulaşabilmesini sağlamak amacıyla telefon kütübelerinin sayılarının artırılması gibi kadına yönelik şiddetin önlenmesi konusunda gerekli hizmetlerin sunulması sağlanmalıdır.
  - n. TBMM bünyesinde "Kadın Erkek Eşitliği Komisyonu" adı ile daimi bir

- komisyon oluşturulmalıdır.
- o. Şiddete uğrayan ve özellikle sığınma evlerindeki ihtiyacı olan kadınları danışma merkezleri ile sığınaklara başvuran kadınları ekonomik olarak güçlendirmek, yeniden ev kurmalarını sağlamak amacıyla bir “Kadın Destek Fonu” oluşturulmalı ve kadınların uygun işlere yerleştirilmesi sağlanmalıdır.
  - p. Avrupa Birliği bünyesinde yürütülmekte olan çocuklar, gençler ve kadınlara karşı şiddetin önlenmesine yönelik DAPHNEII (2004-2008) programını ülkemiz de imzalamalıdır.
  - q. Yasa koyucuların, kadınları doğrudan ilgilendiren kanunların yapım sürecinde, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının yanı sıra, sivil toplum kuruluşlarının ve üniversitelerin kadın araştırma ve uygulama merkezlerinin de görüş ve önerilerini alınmalıdır.
  - r. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü koordinatörlüğünde bir “Kadına Yönelik Şiddet İzleme Komitesi” kurulmalıdır.
  - s. Toplumsal cinsiyete duyarlı politikaların devletin bütün ana plan ve programlarının içine entegre edilmesi, ilgili kurum ve kuruluşlar arasında işbirliğinin sağlanması, programların ve sonuçların izlenme ve değerlendirilmesi için gerekli mekanizmaların oluşturulması ve var olan mekanizmaların işler hale getirilmesi sağlanmalıdır.
  - t. Ülke genelinde tüm kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler ve özel sektör çalışanlarına yönelik “toplumsal cinsiyet eşitliği” eğitimi verilmesinin zorunlu hale getirilmesi sağlanmalıdır.
  - u. Kadından Sorumlu Devlet Bakanlığı koordinasyonunda bütün kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteleri, sivil toplum kuruluşlarını, özel sektör ve yerel yönetimleri de kapsayacak “2006-2010 Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi Eylem Planı” hazırlanmalı ve uygulamaları takip edilmelidir.
  - v. Kadına yönelik şiddetin önlenmesinde çalışmalar yapmakta olan tüm kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, üniversitelerin kadın çalışması yapan araştırma merkezleri ve yerel yönetimler arasında koordinasyonun sağlanarak, ortak bir “hizmet ağı modeli” oluşturulmalıdır.
  - w. Ülke içinde politika, program geliştirmeyi teşvik edecek bilgilerin daha hızlı üretebilmesi için üniversitelerin Kadın Sorunlarını Araştırma ve Uygulama Merkezleri teşvik edilerek araştırma yapmaları ve yayınlamaları sağlanmalıdır.
  - x. Yürürlükteki mevzuatımızdaki kadın erkek eşitliğini zedeleyen düzenlemelerin ayıklanması yönünde gerekli çalışmaların yapılması gerekmektedir.
  - y. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Ayni ve Nakdi Yardım Yönetmeliğinde “sivil toplum kuruluşları tarafından açılmış olan sığınma evlerinde kalan kadınlara kaldıkları süre içinde ayni ve maddi yardım” konusunda gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

- z. Başta program yapım ve yöneticileri olmak üzere televizyon programlarının üretiminin her aşamasında yer alan medya çalışanlarının “şiddete” ilişkin duyarlılıklarını artırıcı “Toplumsal Cinsiyet Eşitliği” eğitimi almaları sağlanmalıdır.
- aa. Sivil Toplum Kuruluşları “Medya İzleme Grupları” oluşturmalı ve medyanın günü gününe izlenmesi oto kontrolü sağlanmalıdır.

Devletin koruma/desteklemeyle ilgili yapması gerekenlere ilişkin öneriler ise şu şekildedir:

- a. SHÇEK bünyesinde hizmet veren “183 Aile, Çocuk, Kadın ve Sosyal Hizmet ve Özürlü Çağrı Merkezi” nin çalışmasındaki sorunların giderilmesi, daha işlevsel kılınması ve bunun için gerekli tedbirlerin alınması sağlanmalıdır.
- b. Ülke genelinde 24 saat hizmet verecek ücretsiz “Alo Şiddet Hattı” oluşturulmalıdır. Bu hatta şiddet konusunda eğitim almış personelin görev yapması sağlanmalıdır.
- c. 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun’un uygulanması aşamasında daha etkili bir sonuca ulaşmak için şiddet uygulayan bireylerin rehabilitasyona tabi tutulmaları konusunda gerekli bütün yasal ve kurumsal altyapı oluşturulmalıdır.
- d. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) için bütçeden ayrılan pay artırılmalı, kadın sığınma evleri/kadın konukevleri nitelik ve nicelik açısından Avrupa Birliği standartlarına uygun hale getirilmeli ve hizmet sunacak personelin kadın bakış açısına sahip olması sağlanmalı, anılan merkezlerin gizlilik ilkesine uygun olarak hizmet vermeleri konusunda gerekli özen gösterilmelidir.
- e. Kadın sığınma/konuk evlerinin kuruluşu ve işletilmesi ile ilgili mevzuatın gözden geçirilerek Avrupa Birliği standartları doğrultusunda yeniden hazırlanması ve yerel yönetimlere kadın sığınma/konuk evi açma konusunda zorunluluk getirilmesi sağlanmalıdır. Açılan kadın sığınma/konuk evlerinin mevzuatta belirtilen standartlara uygunluğu düzenli olarak denetlenmelidir.
- f. Şiddet mağduru kadına emniyet birimlerinde uygulanacak prosedür ve atılacak adımlarla ilgili olarak genel broşür hazırlanmalıdır.
- g. Sivil toplum kuruluşları tarafından kurulmuş ve kurulacak olan bağımsız kadın sığınma evi ve kadın danışma merkezlerini açma ve işletme girişimleri yerel yönetimler ve İl özel idareleri tarafından mali destek dahil olmak üzere çok yönlü desteklenmelidir.
- h. Şiddet gördüğü için kadın sığınma/konuk evine yerleştirilen kadınların buradan çıktuktan sonra kendi ayakları üzerinde durmayı başarmalarını

sağlamak ve desteklemek için kadınlara devletin sahip olduğu kaynaklardan geçici konut tahsisi yapılmalıdır.

- i. 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'un 1. maddesinde geçen "kusurlu eş" ibaresinin "şiddet uygulayan birey" şeklinde düzeltilmesi; hâkimin anılan yasa kapsamında hükmedebileceği tedbirlere ilişkin olarak yasanın 1. maddesinin (f) bendinde geçen "ortak konut" ibaresinin yanına "veya şiddete maruz kalan bireyin işyerine gelmemesi" ibaresinin de eklenmesinin, ayrıca 4320 sayılı kanunun korunma kapsamına mahkemece ayrılık kararı verilen veya yasal olarak ayrı yaşama hakkı olan eşlerden birinin veya çocuklarının da dahil edilmesinin ve mahkemenin vermiş olduğu tedbir hükmünün infazına ilişkin icra işlemlerinin de harçtan muaf tutulması yönünde yasal düzenleme yapılmasının uygun olacağı düşünülmektedir.
- j. Mevcut yasalarımızda halen kadın bedenini kontrol altında tutmayı amaçlayan, kadının insan haklarının ihlaline neden olan hukuki düzenlemeler ivedilikle yapılmalıdır.

Genelgede ikinci olarak töre ve namus cinayetleriyle ilgili yapılması gerekenlere ilişkin öneriler yer almaktadır. İlk olarak önlemeyle ilgili genel nitelikte belirtilen öneriler şunlardır:

- a. Sistematik bir zihniyet dönüşümü için ders kitaplarında, günlük konuşmalarda, görsel ve yazılı basında, sinema filmlerinde hatta akademik çalışmalarda, vaaz ve hutbelerde kullanılan geleneksel cinsiyet rol ve kalıplarını erkek egemen zihniyetin hâkim olduğu toplumsal yapının yarattığı olumsuzlukları vurgulayan bir söylem geliştirilmelidir.
- b. Töre/namus cinayetleri konusunda devlet, sivil toplum kuruluşları ve yerel yönetimler ortak kampanyalar düzenlemelidir. Bu kampanyalarda kadınların yanı sıra erkeklerin de şiddete karşı bilinç yükseltici eğitim almaları sağlanmalıdır. Erkek ve kadınların alternatif davranış biçimleri geliştirmelerine destek veren programlar oluşturulmalı, kendini ifade yollarını bulmak ve iletişim kurma olanaklarını artırmak için sorun çözme tekniklerini anlatan programlar geliştirilmelidir.
- c. Töre/namus cinayetlerinin önlenmesine yönelik bilgilendirici spot filmlerin üretilerek, görsel medyada sık aralıklarla gösterilmesi sağlanmalıdır.
- d. Töre ve namus konusunda toplumda yerleşik ön kabullerin veya geleneksel anlayışın tersine çevrilmesi sağlanmalıdır.
- e. Devletin yasalardan ve uluslararası sözleşmelerden doğan yükümlülükler doğrultusunda gerekli düzenlemeleri yapması, yasalardaki anlayış değişikliğinin uygulamaya yansıtılabilmesi için gerekli mesleki eğitim çalışmalarının yapılması ve yasaların sıfır toleransla uygulanması sağlanmalıdır.

- f. Töre/namus cinayetleri konusunda ulusal düzeyde veriler bulunmamaktadır. Mevcut veriler de sağlıklı ve yeterli değildir. Bu nedenle bu konularla ilgili bakanlıkların sağlıklı veri oluşturabilmeleri için toplanacak verilere yönelik standart soru formları hazırlanarak sonuçları tek elde (Türkiye İstatistik Kurumu) toplanmalı ve kadına yönelik şiddet konusunda oluşturulacak veriler ulusal veri tabanına entegre edilmelidir.
- g. Töre/namus cinayetlerinin nedenlerine, sonuçlarına, maliyetine ve önleme yöntemlerine ilişkin projelerin üretilmesi ve gerçekleştirilmesi yönünde ilgili kuruluşlara destek verilmelidir.

İkinci olarak önlemeyle ilgili daha somut nitelikteki öneriler şunlardır:

- a. Diyanet İşleri Başkanlığı, töre/namus cinayetlerinin önlenmesi konusunda; toplumu bilinçlendirmek üzere hutbe ve vaazlar vermeli, yazılı ve görsel yayınlar yapmalı ve çeşitli etkinlikler düzenlemelidir. Bu etkinliklerinde Diyanet İşleri Başkanlığı geleneksel cinsiyet rol ve kalıplarını, ataerkil yapının yarattığı olumsuzlukları vurgulayan ahlaki söyleme sahip bir dil kullanılmalıdır.
- b. Ülke çapında ilgili tüm sivil ve resmi kuruluşları kapsayacak "2006-2010 Töre/Namus Cinayetlerinin önlenmesine Yönelik Eylem Planı" hazırlanmalı ve uygulamaları takip edilmelidir.
- c. Töre/namus cinayetlerinin önlenmesine yönelik olarak yerel düzeyde Valilik, Emniyet, Jandarma, Belediye, Müftülük, Üniversite, sivil toplum kuruluşlarının temsilcilerinin katılımıyla komiteler oluşturulmalıdır.
- d. Kadın ve erkek arasındaki eşitsizliklerin giderilebilmesi için kadının her alanda güçlendirilmesi gerekmektedir. Bu amaçla üniversitelerin Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezlerinin teşvik edilerek, araştırma yapmaları ve yayınlamaları sağlanmalıdır.
- e. Özellikle ekonomik yönden geri, geleneksel değerlerin hakim olduğu kırsal bölgelerde kız çocuklarının eğitime katılmalarının sağlamaya yönelik olarak yatılı kız bölge okullarının (ilköğretim ve ortaöğretim) açılması ve yaygınlaştırılması gerekmektedir.
- f. Töre ve namus cinayetleriyle ilgili korumayla ilgili yapılması gerekenler arasında ise ülke genelinde 24 saat hizmet verecek ücretsiz "Alo Şiddet Hattı" oluşturulması ve bu hatlarda şiddet konusunda eğitim almış personelin görev yapması yer almaktadır.

Devlet-İlgili Kurum ve Sivil Toplum Örgütleri Sorumluluğu

Genelge çerçevesinde bakıldığında ilk olarak devletin ilgili kurum ve kuruluşlarının sorumluluğunun bariz şekilde ortaya konduğu görülmektedir.

Öncelikle genelgede kadına yönelik şiddet ve töre/namus cinayetleri ko-

nusunda getirilecek önerilerle ilgili yapılacak çalışmalarda koordinasyon görevi Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından yerine getirileceği belirtilmektedir. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü koordinatör olarak belirtilmekte ve sorumlu olarak genelgede belirtilen ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği içinde hareket etmesi gerektiği yine genelgede yer almaktadır. Genelge derhal çalışmalara başlanmasını ve sorumlu kurumlar tarafından görev alanına giren konularda hazırlanacak ayrıntılı faaliyet raporlarının üçer aylık dönemlerle Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'ne gönderilmesi gerektiğini belirtmektedir.

Genelgede her bir öneri için belirlenen başlıca sorumlu kurum ve kuruluşlar, devlete aittir. Devletin bakanlıklardan valiliklere ve yerel yönetimlere kadar bütün ilgili kurumlarına yer verilmektedir. Özellikle bu kurumlar arasında üniversiteler ve üniversitelerin kadın merkezlerine yer verilmesi önem taşımaktadır. Diğer yandan sadece devlete ait kurumlara değil, genelgede sivil toplum kuruluşları, medya kuruluşları, sendikalar ve diğer ilgili konularda özel sektör de işbirliği yapılacak kuruluşlar arasında yer almakta ve devletin sorumlu kurumlarıyla işbirliği içinde çalışmaları öngörülmektedir.

Daha önce de belirtildiği gibi genelgede sorumlu kurum ve işbirliği yapılacak kurum/kuruluş şeklinde ikili ayırım vardır. Genelge daha çok devlete ait kurumları sorumlu kılmış, diğer kuruluşları ise daha çok işbirliği yapılacak kuruluş olarak belirtmiştir. Bunun anlamını başlıca sorumlunun devlet olduğunu ilan etmek olarak yorumlamak mümkündür. Diğer yandan Genelgede az da olsa sorumluluğu devlet dışındaki kuruluşlara yer verildiğine rastlanmaktadır. Örneğin, "Medya İzleme Grupları" oluşturma ve medyanın günü gününe izlenmesinden sorumlu kuruluş olarak sivil toplum kuruluşları belirtilmektedir.

Genelgede diğer bir önemli nokta sivil toplum kuruluşlarına neredeyse her öneride yer verilmesidir. Bu anlamda devlet kurumları yanında sivil toplum kuruluşları hemen hemen bütün önerileri gerçekleştirmede birlikte hareket edeceklerdir.

Aslında genelgenin bu yaklaşımı uluslararası belgelerle uyum içindedir. 2011 yılında kabul edilen Kadına Karşı Şiddet ve Ev-İçi Şiddetle Mücadele Etme ve Önleme Avrupa Konseyi Sözleşmesi'nde de devletin sivil toplum ve devlet dışındaki diğer kuruluşlarla işbirliği halinde hareket etmesi belirtilmektedir.

Sonuç

Türk hukuk sisteminde kadına yönelik şiddetle ilgili düzenlemelerin yapılması oldukça yeni tarihlidir. Genel bir çerçeve çizildiğinde, öncelikle aile içi şiddetle ilişkin özel düzenlemelerin bulunduğu görülmektedir. Özel düzenlemeler denilince, aile içi şiddetin suç sayılması, aile içi şiddete uğrayan bireylere yardım etme, sığınma evleri kurulması, etkili polis önleme vasıtalarının olması vb

kastedilmektedir.⁵² Bu bağlamda 1998 yılında çıkarılan Ailenin Korunmasına Dair Kanun önem taşımaktadır. 2000'li yıllarda ise bu gelişmenin hızlandığı, Türk Ceza Kanunu'nda yapılan değişikliklerle cinsel suçlar kadının cinsel dokunulmazlığına karşı suçlar olarak görülmeğe başlandığı, evlilik içi tecavüzün suç sayıldığı, töre nedeniyle suçların işlenmesi durumunda cezanın ağırlaştırıcı sebep sayılacağına ilişkin düzenlemelerin yapıldığı, Türk Medeni Kanun'da yapılan değişikliklerle de aileye ilişkin daha eşitlikçi bir aile modelinin getirildiği bir döneme girilmiştir.

2006/17 sayılı Başbakanlık Genelgesi, oluşturulan bu hukuk kurallarından farklı olarak, adeta bir politika belgesi niteliğini, bir hükümet politikası niteliğini taşımaktadır. Bu belgenin önemi farklı şekillerde belirtilebilir. Ancak yukarıda belirtilen uluslar arası sözleşmeler çerçevesinde devletin pozitif yükümlülüklerinin belirtilmesine ilişkin kriterlerle bakıldığında, bu belgenin kriterlerin çoğunu karşıladığı görülmektedir.

Öncelikle genelge, devletin kurumları ve onun adına hareket edenleri kadına karşı şiddeti önlemekten sorumlu tutacak şekilde, önerilerle ilgili sorumlu kuruluşlar ve işbirliği yapılacak kuruluşları belirtmektedir.

İkinci olarak genelgede getirilen öneriler, asgari anlamda toplumsal cinsiyete duyarlılığı içermekte ve eşitliği sağlayıcı niteliktedir. Örneğin "Devlet, kadın ve erkek arasındaki ekonomik eşitsizliğin ortadan kaldırılması için gerekli tedbirleri almalıdır" ve "İşe alınmada eşitliği sağlayıcı önlemler alınmalı, işyerinde cinsiyete dayalı ayrımcılığın olmaması için işverenlerin ve yöneticilerin gerekirse pozitif ayrımcılık yapmaları gerekmektedir" önerileri gibi.

Üçüncü olarak genelgede önleme ve koruma-desteklemeyle ilgili önlemler olsa da yargılamaya ilişkin önerilerin çok az yer aldığı görülmektedir.

Dördüncü olarak genelgede devletin bu sorumluluğun yerine getirilmesinde koordinasyon görevini yapacak organ olarak Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü belirtilmektedir.

Beşinci olarak genelge, devletin pozitif ödevini, devlete ait olmayan kuruluşlarla ve sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliğiyle yerine getirmesine yer vermektedir.

Bu doğrultuda Genelgenin önemi, kadına karşı şiddete ilişkin devletin pozitif yükümlülüğüyle ilgili belirli kriterleri karşılaması yanında, kurum ve kuruluşlara getirdiği yükümlülükler bakımından da ortaya çıkmaktadır. Bu bakımdan genelgenin bir sonucunu İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından çıkarılan 2007/6 sayılı genelgede görmek mümkündür. Bu genelgede şu ifadelere yer verilmektedir:

Çocuk ve kadınlara yönelik şiddet hareketleri ile töre ve namus cinayetlerinin

52 Logar, s. 2.

önlenmesi için alınacak tedbirlerle ilgili olarak Başbakanlık tarafından çıkarılan 2006/17 sayılı genelge 04.07.2006 tarih ve 26218 sayılı *Resmi Gazete*'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bahse konu genelge ile tespit edilen görev ve sorumluluklar kapsamında yerine getirilmesi gereken görev ve tedbirlerin etkin ve süratli bir şekilde koordine edilerek hayata geçirilmesi gerekmektedir.

Yukarıda belirtildiği gibi genelgede koordine edilecek hususlar 2006/17 sayılı genelgede belirtilen görev ve tedbirlerle ilgilidir. Genelge koordinasyonu etkinlik ve süratlilik temelinde yapmayı amaçlamaktadır. Bu genelgede de 2006/17 sayılı genelgede olduğu gibi koruma ve engel olmayla ilgili yapılması gerekenler belirtilmekte ve

- 1) “Kolluk birimlerine müracaat eden veya kolluk tarafından tespit edilen şiddet mağduru kadın ve çocukların, yaşadıkları travmaya bağlı olarak içinde buldukları ruhsal durum göz önünde bulundurularak, bu kişilerin müracaatlarında yapılması gereken her türlü işlem, imkanlar ölçüsünde bayan personelin de katılımıyla, insani yaklaşım içerisinde ve ivedilikle yerine getirilecektir.
- 2) Şiddet mağdurları ile ilgili kolluk birimlerine intikal eden ihbar ya da müracaatlara ilişkin yapılması gereken adli işlemler Cumhuriyet Savcıları bilgilendirilmek suretiyle, 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun ve bu kanunun uygulanmasına dair ilgi (a) genelge ile 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu çerçevesinde yerine getirilecektir.
- 3) Çeşitli sebeplerle töre veya namus cinayetine maruz kalabileceğini beyan eden/edilen veya aile içi şiddete maruz kalmış kadınlar ve çocuklarla ilgili her türlü koruma tedbirinin, İl Sosyal Hizmetler Müdürlükleri, ilçelerde ise sosyal hizmet yürüten birim ya da varsa Sosyal Hizmetler Şube Müdürlükleri haberdar edilmek suretiyle ivedilikle alınması sağlanacak, SHÇEK'e veya belediyelere bağlı kadın sığınma evlerinde koruma altına alınan bu kişilerin buldukları yerlerle ilgili gizlilik esaslarına en üst seviyede riayet edilecektir.
- 4) Şiddet mağdurlarının ilgili yere sevkine kadar geçen sürede; iache, konaklama, tedavi ve ulaşım gibi bir takım ihtiyaçlarının belediyeler, İl/İlçe Özel İdareleri ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Teşvik Fonu kaynaklarından karşılanması komitelerce karara bağlanacaktır.
- 5) Kadın sığınma evi bulunmayan yerlerde, töre/namus cinayetine maruz kalabileceğini beyan eden veya somut bir olayda töre/namus cinayetine maruz kalabileceği öngörülen kişilerin rızaları doğrultusunda, ivedilikle sosyal hizmet birimleri haberdar edilmek suretiyle teslim alınmaları sağlanacaktır. İl/İlçe sosyal hizmet birimleri 24 saat ulaşılabilir şekilde görevlendirecekleri personelin iletişim bilgilerini genel kolluk kuvvetlerine bildireceklerdir.

6) Kadın sığınma evi bulunmayan yerlerde, mağdurların ilgili yere sevkine kadar geçen sürede geçici olarak korunmalarının ve sığınmalarının sağlanacağı yerler, (otel, pansiyon, misafirhane vb) oluşturulan komiteler tarafından tespit edilerek genel kolluk kuvvetlerine bildirilecektir. Bu yerlerin adres bilgileri konusunda da üst seviyede gizlilik esaslarına riayet edilecektir. Bu kişilerin korunmalarının sağlanacağı yerlere sevk edilmeleri esnasında, maruz kaldıkları durum veya olayın özelliğine göre gerekli olması halinde genel kolluk kuvvetleri refakat edecektir” şeklindeki etkin koruma hükümlerine yer verilmektedir.

Engel olmaya ilişkin getirilen hüküm ise “Özellikle kadınlara yönelik şiddetin sonucu olarak ortaya çıkan töre veya namus cinayetlerinin önlenmesine yönelik olarak, illerde valilerin veya görevlendireceği vali yardımcısının, ilçelerde kaymakamların başkanlığında kolluk kuvvetleri, mahalli idareler, sosyal hizmet birimleri, meslek kuruluşları, sağlık müdürlükleri, milli eğitim müdürlükleri ve sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri ile gerekli görülmesi halinde diğer kurum ve kuruluşların temsilcilerinin katılımı ile komiteler oluşturularak, tespit edilen çözümlerin işbirliği içerisinde hayata geçirilmesi sağlanacaktır” şeklinde ifade edilmektedir.

Konuyla ilgili genelgelerin devam ettiği, 19 Şubat 2010 Tarih ve 10 Sayılı İçişleri Bakanlığı Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Dairesi Başkanlığı Kadınların ve Kız Çocuklarının İnsan Hakları Başlıklı Genelgesi’nde toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik yapılanların belirtildiği görülmektedir. Yine kadına yönelik şiddete engel olmayla ilgili belirtilen önerilerden biri olarak kadın istihdamıyla ilgili 25 Mayıs 2010 Tarihli ve 27591 Sayılı Başbakanlık Kadın İstihdamının Artırılması ve Fırsat Eşitliğinin Sağlanması Genelgesi çıkarılmıştır. Bu genelge, kadınların sosyoekonomik konumlarının güçlendirilmesi, toplumsal yaşamda kadın-erkek eşitliğinin sağlanması, sürdürülebilir ekonomik kalkınmanın sağlanması için kadın istihdamının artırılması gerektiğini ve eşit işe eşit ücret imkanının sağlanmasının şart olduğunu belirtmektedir. Genelgede “Kadın İstihdamı Ulusal İzleme ve Koordinasyon Kurulu’nun oluşturulacağı” belirtilmektedir. Bu komitede ilgili bakanlıklar ve kurumlar yanında, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, sivil toplum kuruluşları ve üniversitelerin de yer alacağı belirtilmektedir. Genelgenin 11. maddesinde ayrıca kadın konukevlerindeki şiddet mağduru kadınlar, tahliyesine bir yıldan az kalmış olan cezaevindeki kadınlar ve kocası ölmüş veya boşanmış kadınların sosyal yaşama katılmalarını sağlayan projelere öncelik verileceğini belirtmektedir.

Bu örneklerde 2006/17 sayılı Başbakanlık Genelgesi’nin diğer hukuki düzenlemeler bakımından önemli bir başlangıç olduğunu ortaya koymaktadır.

Bütün bu olumlu yanlar yanında, kadına yönelik şiddete ilişkin değişen bir devlet anlayışından söz etmenin mümkün olup olmadığını söylemenin 2006/17

sayılı Başbakanlık Genelgesi'nden hareketle zor olduğu belirtilebilir. Esasen sadece kendi ülkemiz çerçevesinde değil, dünyada da bu tür bir anlayışın olduğunu söylemek zor görünmektedir. Bunun başlıca nedeni henüz toplumsal cinsiyete duyarlı politika yapmanın ve bunu uygulamanın devletlerin bütün kurumlarına ve eylem ve işlemlerine yansımamış olmasıdır. Dünyadaki diğer devletlerde olduğu gibi kendi hukuk düzenimiz bakımından da bir değişiklik olduğu açıktır. Ancak bu değişikliğin henüz başlangıç düzeyinde olduğumuzu belirtmek gerekmektedir. Örneğin Başbakanlık 2006/17 sayılı genelge engel olma ve koruma/destekleme ilkeleriyle ilgili önerilere yer vermiş olsa da bu yönde çalışmalar da henüz yeterli değildir. Ayrıca hukuki mevzuat yönünden, örneğin Ailenin Korunmasına Dair Kanun gibi, mevcut olan eksiklikler söz konusudur. İkinci olarak en önemli sorunlardan birisi olan koruma/desteklemeye ilgili kurumlar da henüz başlangıç seviyesindedir.

Diğer yandan devlet anlayışında değişikliğe yol açabilecek mekanizmalardan en önemlisi kadın hareketlerinin karar alma süreçlerinde yer almasıdır. Başbakanlık Genelgesi bunun yolunu açmış görünmekle beraber, henüz bunun devlet anlayışında bir değişikliğe yol açıcı nitelikte bulunduğu söylenemez. Zira her ne kadar gelişmeler var görünse de direnme yapıları veya ataerkil toplumsal kültür dediğimiz yapı henüz değişmemiştir. Örneğin yukarıda da belirtildiği gibi, eviçi şiddetin kamusal mesele olduğunu devlet imzaladığı sözleşmelerle ilan etse de, devletin içinde yer alan uygulayıcıların bunu özel mesele sayma anlayışı devam etmektedir.

Bütün bunların farkında olarak kadına yönelik şiddet bakımından Başbakanlık 2006/17 sayılı genelgenin devletin pozitif yükümlülüğünü yansıması bakımından çok önemli bir başlangıç noktasını oluşturduğu belirtilebilir. Bu başlangıç noktasından ve onun verdiği yetkilendirmeden hareket ederek kadın hareketleri, üniversiteler ve üniversitelerin kadın araştırma merkezlerinin devlete ilişkin anlayış değişikliğine yol açacak politika üretmeleri, örneğin açık bir toplumsal cinsiyet eşitliği çerçevesini oluşturarak devletin kurumlarını yeniden tanımlamaları ve karar alma mekanizmalarında nasıl kadınlara yer verileceğini ortaya koymaları gerekmektedir. Zira, yukarıda belirtilen devlete ilişkin yaklaşımlardan üçüncüsünden, yani devlette kadın bakış açısına yer verecek bir anlayış değişikliğinin yapılması gerektiğinden hareket edilecekse, Başbakanlık 2006/17 sayılı genelgesinin ve son olarak da imzalanan Kadına Karşı Şiddet ve Ev-İçi Şiddetle Mücadele ve Önlenmesi Avrupa Konseyi Sözleşmesi'nin özellikleriyle bu tür politikalar oluşturmayı devletin desteklemesi ve cesaretlendirmesiyle ilgili 7, 8 ve 9. maddelerinin bunun için önemli bir fırsat sağladığı belirtilebilir.

KAYNAKÇA

- Chappell, L.A. (2002) *Gendering Government: Feminist Engagement with the State in Australia and Canada*, Vancouver: UBC Press.
- Logar, R. (2005) *The Austrian Model of Intervention in Cases of Domestic Violence* http://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:keTNaZzYXhAJ:www.un.org/womenwatch/daw/egm/vaw-gp_2005/docs/experts/logar.dv.pdf+%E2%80%9CThe+Austrian+Model+of+Intervention+in+Cases+of+Domestic+Violence%E2%80%9D,&hl=tr&gl=tr&pid=bl&srcid=ADGEEShFjQT_8WZh9LlKTohhticNDdz5pEwAt6F9cRvFDmxugjjs1OYLMGPqgWOJ0uwU-7UpCRgFMaX3K0E5IrRSCWkpNmQKClLyUtiSL4TQXzy4oPi-rvQA0n8QblDHqSFKhzYJUy3tF&sig=AHIEtbRITJs-B7lrbQk-EnqLQDmemY269Q (25.05.2011)
- Mazur, A.G. (2002) *Theorizing Feminist Policy (Gender and Politics)*, Oxford: Oxford University Press.
- McBride, D. ve Mazur, A.G. (2010) *The Politics of State Feminism: Innovation in Comperative Research*, Philedelphia: Temple University Press.
- Rhode, D.L. (1994) "Feminism and the State," *Harvard Law Review*, sayı: 107, s. 1181-208.
- Schneider, E.M. (1991) "The Violence of Privacy," *Connecticut Law Review*, sayı: 23, s. 973-99.
- Schneider, E.M. (1999) "Engaging with the State About Domestic Violence: Continuing Dilemmas and Gender Equality," *The George Town Journal of Gender and the Law*, sayı: 1, s. 173-84.
- TBMM, (2006) "Töre ve Namus Cinayetleri ile Kadınlara ve Çocuklara Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan TBMM Araştırma Komisyonu Raporu," Ankara: TC Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü.
- Weldon, S.L. (2002) *Protest, Policy, and the Problem of Violence Against Women: A Cross-National Comparison*, Pittsburgh: University of Pittsburgh Press.